187. Tiistaina 31 päivänä tammikuuta 1995

kello 15.10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi Suomen aluevesien rajoista annetun lain muuttamisesta 7042

Hallituksen esitys n:o 114
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16

2) Ehdotus laiksi tuloverolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 354
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 94

3) Ehdotukset laeiksi merilain muuttamisesta, alusturvallisuuden valvonnasta sekä aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 344
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 26

4) Ehdotukset laiksi työttömyysturvalain 27 a §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 331
Lakialoite n:o 1/1993 vp
Toivomusaloitteet n:ot 161 ja 202/1993 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

5) Ehdotus laiksi eräiden elinkeinoalojen valtiontakauksista annetun lain muuttamisesta 7044

Hallituksen esitys n:o 352
Talousvaliokunnan mietintö n:o 55

Ensimmäinen käsittely:

6) Ehdotukset laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 324
Lakialoite n:o 27/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 25

7) Ehdotukset laeiksi eräiden opetustoimen viran- ja toimenhaltijoiden oikeusasemaa koskevien säännösten muuttamiseksi 7047

Hallituksen esitys n:o 338
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 28

8) Ehdotus laiksi musiikkioppilaitoksista ..... „

Hallituksen esitys n:o 258
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 29

9) Ehdotus sähkömarkkinalaiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 138
Talousvaliokunnan mietintö n:o 56

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä ed. Räty.

---

441 249003

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi Suomen aluevesien rajoista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 114
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 3—5, 5 a, 7 ja 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi tuloverolain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 354
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 94

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 94. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 20, 54 b ja 70 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi merilain muuttamisesta, alusturvallisuuden valvonnasta sekä aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 344
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 26

Puhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 1 luvun 8, 8 a ja 8 b § ja luvun otsikko sekä 20 luvun 9 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
toisen lakiehdotuksen 1—4 § ja 1 luvun otsikko, 5—9 § ja 2 luvun otsikko, 10 ja 11 § ja 3 luvun otsikko, 12—17 § ja 4 luvun otsikko, 18 ja 19 § ja 5 luvun otsikko sekä 20—24 § ja 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike sekä
kolmannen lakiehdotuksen 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laiksi työttömyysturvalain 27 a §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 331
Lakialoite n:o 1/1993 vp
Toivomusaloitteet n:ot 161 ja 202/1993 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. U. Anttila: Rouva puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan I vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Tämä merkitsisi sitä, että kotihoidon tukea ei yhteensovitettaisi työttömyysturvaan. Hallitushan esittää, että tätä yhteensovittamista laajennettaisiin niihinkin perheisiin, joissa kotihoidon tuki on osoitettu sille henkilölle, joka ei ole työttömänä eikä saa työttömyysturvaa.

Kuten vastalauseesta käy ilmi, kotihoidon tukihan on tarkoitettu nimenomaan vaihtoehdoksi kunnalliselle päivähoidolle eikä sitä voi verrata

mielestäni muuhun sosiaaliturvaan, kuten sairauspäivärahoihin jne.

Nyt on pelättävissä, että tämä hallituksen esitys johtaa tilanteisiin, jotka nimenomaan passivoivat työttömiä ihmisiä. Mikäli lasten päivähoito ei ole järjestyksessä, nopea työllistyminen ei kerta kaikkiaan ole mahdollista. On myös mahdollista, että osa työttömistä kieltäytyy työttömyysturvasta eli ei enää ole aktiivisena työnhakijana tämän esityksen jälkeen, vaan hankkiutuu kotihoidon tuelle ja saa sen lisäosan, mikä saattaa merkitä myös valtion menojen kasvua.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! On todella murheellista, että hallitus vielä viime metreillään tuo tähän eduskuntaan tämänkin lakiesityksen. Minusta tämä nyt jatkaa kyllä sitä sarjaa, jolla hallitus on mielestäni koko nelivuotiskauden hyvin ikävällä tavalla kohdellut ja pyrkinyt kohtelemaan työttömiä perheitä.

Aivan kuten ed. U. Anttila totesi, tämä lakiesitys tulee kyllä varmasti vaikuttamaan passiivisuuden lisääntymiseen työttömien kohdalla, kun kuitenkin kaikkien toimien pitäisi olla aivan toisen suuntaisia. Lisäksi tämä on todella ristiriitainen siitä syystä, että kotihoidon tuki ei ole tulosidonnainen niin kuin monet muut sosiaalietuudet ovat. Murheellista on myös se, että tässä hyvin tiukassa taloudellisessa tilanteessa tällä lakiesityksellä saadaan aikaiseksi myös se, että monissa perheissä joudutaan yhden huoltajan tilanteeseen. Minulla ei ole vastauspuheenvuorossa oikeutta kannattaa, mutta mielihyvin kannattaisin.

Ed. L a i n e: Rouva puhemies! Olen samaa mieltä ed. Ulla Anttilan ja äsken vastauspuheenvuoron käyttäneen edustajan kanssa. Minäkin olisin voinut kannattaa ed. U. Anttilan ehdotusta, mutta koska ilmeisesti ed. Pekka Leppänen tulee sen tekemään, niin haluan tässä yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan käsittelyssä kävi selvästi ilmi, että hallitus ei pysty tätä esitystä perustelemaan sellaisilla asiatiedoilla, jotka olisivat olleet välttämättömiä. Kun esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa pyydettiin saada selvitystä siitä, kuinka moni perhe menettää ja kuinka paljon kotihoidon tukea nyt ehdotetun lainmuutoksen seurauksena, tällaisia selvityksiä ei pystytty antamaan. Ed. Esko Helle, joka perustuslakivaliokunnan lausuntoon liitti eriävän mielipiteen, on juuri tähän asiaan kiinnittänyt huomiota.

Totean vielä lopuksi, että hallitus ryhtyi täysin päinvastaisiin toimiin kuin eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta oli edellyttänyt. Se myös pantiin merkille perustuslakivaliokunnan käsittelyssä.

Ed. P. L e p p ä n e n: Arvoisa puhemies! Kiinnitän huomiota samaan asiaan, mihin ed. Laine viittasi. Myöskin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa asiantuntijakierroksen aikana eräät edustajat pyysivät näitä laskelmia, mutta niitä ei tullut perille jostakin ihmeen syystä. Se asettaa tämän esityksen hyvin outoon valoon, kun ei pystytä taloudellisesti eli markkamääräisesti perustelemaan esitystä.

Myös kiinnittäisin huomiota siihen seikkaan, joka tuli esille, kun eräs keskustan edustajista puhui, että kaikille pitää maksaa, vaikka ei koskaan menisikään töihin. Muun muassa kodinhoitotukea maksetaan sellaisille ihmisille, jotka eivät koskaan haluakaan mennä töihin syystä tai toisesta. Mutta nyt on kysymys työttömistä. Työttömille ei pitäisi heidän mukaansa maksaa. Tässä on mielestäni hyvin suuri ristiriita, jos puhutaan yhdenvertaisesta kohtelusta eri kansalaisten välillä.

Arvoisa puhemies! Syy, miksi pyysin puheenvuoron on, että kannatan ed. Ulla Anttilan tekemää pohjaehdotusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s: Yleiskeskustelussa on ed. U. Anttila ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. U. Anttilan ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s: Äänestyksessä on annettu 65 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 68. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt ed. U. Anttilan ehdotuksen.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta I vastalauseeseen sisältyvän, laki-

aloitteeseen n:o 1/1993 vp pohjautuvan lakiehdotuksen 27 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

P u h e m i e s : Kun sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotusta ei ole muuttamattomana hyväksytty, asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Ehdotus laiksi eräiden elinkeinoalojen valtiontakauksista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 352
Talousvaliokunnan mietintö n:o 55

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 55. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3—5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 324
Lakialoite n:o 27/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 25

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelu:

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa rouva puhemies! Tarkistettaessa edellisen kerran yksityisteiden valtionavustuksia koskevia säännöksiä vuonna 1991 kirjattiin valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan pöytäkirjaan lausuma, jossa velvoitettiin liikenneministeriö ryhtymään toimenpiteisiin yksityisten teiden valtionapujärjestelmän yksinkertaistamiseksi ja muuttamiseksi laskentaperusteiseksi.

Nykyisin avustuksen suuruuteen vaikuttavat tien sijainti, tien merkitys muiden kuin tieosakkaiden liikenteelle, tienpitokustannusten suuruus ja tieosakkaiden varallisuusasema. Näitä teitä on siis noin 18 000 kappaletta. Jokaista tietä varten joudutaan lisäksi tiepiirissä laatimaan ja hyväksymään vuosittain kustannusarvio, jonka perusteella avustus maksetaan. Nykysysteemi on siis erittäin kankea ja monimutkainen.

Liikenneministeriö on velvoitteen mukaisesti valmistellut käsiteltävänä olevan lakiesityksen, joka yksinkertaistaa yksityisteiden valtionapujärjestelmää merkittävästi. Lakiesityksen pääkohdat ovat:

93 §: Avustusta annettaisiin tielle, jolla on tiekunta ja jolla on paikkakunnalla huomattava liikenteellinen merkitys tai joka on tarpeellinen pysyvän asutuksen pääsytienä vähintään kilometrin matkalla ja jonka vaikutuspiirissä on vähintään kolme pysyvästi asuttua taloutta. Avustusta ei myönnetä tiekunnalle kuuluvalle, pelkästään maa- tai metsätalouskäytössä olevalle taikka pelkästään vapaa-ajanasuntoihin johtavalle tielle eikä asema- tai rakennuskaava-alueella olevalle tielle tai sen osalle.

Valiokunta paneutui perusteellisesti edellä mainitun kolmen pysyvän asutuksen vaatimuksen vaikutukseen yksityisteiden valtionavustuksiin jatkossa. Mikäli kyseisestä vaatimuksesta pidetään ehdottomasti kiinni, autioituvilla maaseutualueella putoaisivat vähitellen kaikki yksityistiet pois valtionavun piiristä. Esimerkki: Jos yksityistien varrella on tällä hetkellä kolme pysyvää asutusta, se tietysti saa valtionavun, mutta jos jostakin talosta lähtee vanhuuden tai työpaikan muutoksen johdosta väki muualle, tien valtionapukelpoisuus lakkaa. Jäljelle jäävien asukkaiden elinkustannukset nousevat tienhoitokustannusten verran, mikä saattaa laukaista myös heillä tarpeen siirtyä muualle.

Usein myös loppuu yritystoiminta kyseisten lisäkustannusten johdosta. Tämä ei ole yhteiskuntapoliittisesti oikein, sillä vaihtoehdoksi kyseisille poismuuttajille nykyoloissa tulee melkoisella varmuudella päivärahalle sekä muille yhteiskunnan tukimuodoille siirtyminen ja vanhuksilla kalliiseen laitoshoitoon muuttaminen. Jotta kuvatunlaista yhteiskuntaa rasittavaa turhaa muuttoaaltoa ei maaseudulla tämän lain takia syntyisi, valiokunta yksimielisesti lisäsi 93 §:ään uuden momentin, joka kuuluu seuraavasti: "Sen estämättä mitä edellä 1 momentissa" — siis kolme asutusta — "on säädetty, myönnetään valtionavustusta edelleen sellaiselle jo avustusta saaneelle yksityiselle tielle, jolla on ainakin yksi pysyvästi asuttu talous."

Kunnossapitoavustuksen enimmäismäärä on

75 prosenttia laskennallisista kunnossapitokustannuksista. Laskennalliset kustannukset tullaan määrittämään asetuksella niin, että ne sidotaan tielaitoksen viisivuosittain tarkistamiin koko maan avustettavien teiden keskimääräisiin kilometrikustannuksiin. Vuonna 1992 kustannustaso oli 4 000 markkaa kilometriltä. Avustettavat tiet jaettaisiin, kuten nytkin, neljään kunnossapitoluokkaan. Siis 4 000 markkaa kilometriltä ja 75 prosenttia valtionavustusta tekee noin 3 000 markkaa kilometriä kohti laskennallista avustusta.

Yksityisteiden tekemisavustus, siis uusien teiden tekeminen, siltojen uusiminen, teiden oikaisu jne. olisi edelleen harkinnanvarainen kuitenkin niin, että avustuksen enimmäismäärä, jos avustusta myönnetään, olisi 80 prosenttia eli sama kuin nytkin.

Liikennevaliokunta teki lisäyksen lakiesitykseen myös lauttaliikennettä käsittävien yksityisteiden osalta. Lisäys tarkoittaa sitä, että ko. teille voidaan valtionapua maksaa myös ennakkona, koska tien kunnossapitokustannukset ovat muita yksityisteitä suuremmat. Muutos ei lisää valtion menoja.

Tässä pääpiirteittäin lakiesityksen sisältö sekä liikennevaliokunnan siihen tekemät muutokset.

Arvoisa puhemies! Mietintöön liittyy myös yksityisteitä koskevan lakialoitteen hylkäys ja yksi vastalause, joiden tekijät esitellevät ne eduskunnalle.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saapunki toi hyvin esille ne ongelmat, joita harva asutus meille tuo. Erityisesti nämä ongelmat koskettavat maan itä- ja pohjoisosien asukkaita ja tuovat mm. tien ylläpitokustannuksina paljon lisäkustannuksia. Tässä mielessä, arvoisa puhemies, on erittäin hyvä, että valiokunta on yksimielisesti päätynyt ottamaan uuden 3 momentin 93 §:ään.

Minusta nämä ihmiset, jotka asuvat ainoanakin taloutena tien vaikutuspiirissä pysyvästi, ovat kuitenkin kokonaisuutena arvioiden erittäin tärkeitä yhteiskunnan toimivuuden ja näiden alueiden asutuksen säilymisen kannalta. Usein on myös tärkeätä, että tiestö pysyy kunnossa paitsi metsien raaka-ainevirran myös alueiden virkistyskäytön kannalta, ja monilla alueillahan on hyvin paljon sellaista asutusta, jota käytetään huomattava osa vuodessa kuitenkaan asumatta siellä pysyvästi. Tästä syystä minusta on erittäin hyvä, että valiokunta on päätynyt tähän lisäykseen.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Liikennevaliokunta muutti hallituksen esitystä jossain määrin, mitä tulee harvaanasuttuja alueita koskeviin liikennepalveluihin. Mutta vastalauseen kirjoittajien mielestä yhteistulos on vähän ongelmallinen, koska uusien tapausten edellytys on kolme taloutta ja vanhojen kohdalla kuitenkin yhden talouden tapaukset voivat edelleen saada tiensä valtion avustuksen piiriin. Näin ollen me olisimme halunneet, että tähän olisi tullut kolmen talouden sijasta kaksi taloutta, jolloin olisi voitu perustella paremmin erilaista käytäntöä vanhojen ja uusien tapausten kohdalla.

Toisaalta on oikein, niin kuin valiokunta on yksimielisesti nähnytkin, että aiempaa etuutta ei sinänsä oteta pois. Mutta aiemman ja uuden etuuden välille ei myöskään vastalauseen kirjoittajien mielestä pitäisi jättää liian suurta etuusvälystä.

Toinen asiakokonaisuus, joka vastalauseen kirjoittajia on kiinnostanut, koski hallituksen esityksen 96 §:ää. Tämän taustalla ovat tietysti monet käytännön kokemukset siitä, että puomeilla on suljettu esimerkiksi yksityisiä metsäteitä ja mitkään kehotukset avata niitä eivät ole riittäneet. Tämä on vähän ikävä asia sen takia, että meitä kansalaisia kuitenkin kehotetaan keräämään kaikki syötävä talteen metsistämme, ja jos sitä oikein paljon löytyy, olisi kyllä aika kiva päästä autolla niin lähelle kuin mahdollista näitä marja- ja sienimaita. Sitä paitsi kun itselläkin on kokemuksia marjastamisesta ja sienestämisestä koko perheen voimalla niin, että pienimmätkin ovat mukana, siellä kivikkoisessa maastossa pienten lasten ja selkäreppujen kantaminen on aika kovaa hommaa. Eli olisi ihan myönteistä, jos voisivat vähän helpotusta saada myöskin ne, jotka ovat marjastus- ja sienestysretkillä. Metsätiethän ovat aika yleisesti tietysti metsästäjien käytössä, jotka metsästävät liikkuvaa riistaa.

Perustelu, miksi meidän mielestämme yksityistiet, esimerkiksi metsäautotiet, pitäisi pitää avoimina yleiselle käytölle, lähtee siitä, että niille maksetaan erittäin korkeita avustuksia. Yksityisteille yleensäkin lain mukaan maksetaan 75—80 prosentin avustuksia, ja muiden lakien kautta esimerkiksi Tapion teihin voidaan saada tätäkin merkittävämpiä eli jopa 100 prosentin avustuksia.

Lainsäätäjä on vanhastaan nähnyt, että yhteiskunnan varojen käyttö mihin tahansa tarkoitukseen oikeuttaa vastineeksi jotakin. Tässä tapauksessa yksityistien osakkaita laajempaa käyttöä pitäisi sallia, jos kerran avustusta on huolittu

ja otettu vastaan. Tätä ideaa ja ajatusta ei tällä uudella hallituksen esityksellä mielestäni olisi saanut heikentää. Kuitenkin nyt on niin käymässä.

Tässä on taustaesimerkkinä ihan tutkittu lakitapaus. Korkein oikeus on maaliskuussa 91 antamassaan ratkaisussa todennut, että yksityistielain säännöksiä sovelletaan vain tiettyihin valtion avustuksiin, joita liikenneministeriö myöntää. Näin ollen ne metsätiet, joista alussa puhuin, olivat jääneet tämän sovellutusalan ulkopuolelle. Tämä KHO:n ratkaisu oli jo mielestämme hankala: Tietysti ei uskalla sanoa, että se on väärä tulkinta, mutta se oli kuitenkin sellainen tulkinta, josta lähti liikkeelle esimerkiksi lakialoite, joka nimissäni on jätetty.

Nyt on käynyt niin, että hallitus on esitystään kuljettanut aivan tyystin toiseen suuntaan, ei ollenkaan lähtenyt siitä, että KHO:n ennakkopäätös olisi antanut aiheen selkiyttää lakitekstiä niin, että metsäautotiet yksiselitteisesti saataisiin tämän piiriin kuuluviksi ja sen poikkeuksen, että jos ne ovat saaneet avustusta, ne voisivat olla myöskin laajemmassa käytössä. Päinvastoin, kun lakipykäliä on tosiaan muutettu, on muutettu ahtaampaan suuntaan, ja mielestämme se on ehdottomasti väärin.

Valiokunnan enemmistö on ollut sitä mieltä, että esimerkiksi kunnan yksityistielle maksamat avustukset ovat täysin kunnan itsehallintoon kuuluvia ja myöskin ne ehdot, millä kunta avustaa, kuuluvat kunnan itsehallinnon piiriin. Totta kai juridisesti ja ahtaasti ottaen näin onkin, mutta kysymys on siitä, mikä on hyvä tapa.

Näkemyksestä, jonka valiokunnan enemmistö on ottanut, voisi vetää laajempiakin johtopäätöksiä. Ne ovat aika tärkeitä jatkokeskustelussa, kun työnjakoa esimerkiksi valtion ja yksityisten välillä pohditaan. Kyllä on syytä kysyä, voimmeko jatkuvasti nimittää yksityiseksi ja kaiken yksityisen oikeuden ja suojan piiriin kuuluvaksi sellaista, minkä julkinen valta kuitenkin rahoittaa. Tästä on tässä kysymys, kun olemme olleet vaatimassa, että myöskin metsäteille, jotka ovat saaneet valtion avustusta, olisi tullut saada tällainen poikkeus, että ne täytyy pitää avoinna muillekin käyttäjille kuin tiekunnan osakkaille.

Olemme myös olleet sitä mieltä, että jos julkinen valta, valtio tai kunta, avustaa rakentamista tai kunnossapitoa ylipäätään, sen pitäisi oikeuttaa määräämättömäksi ajaksi avaamaan tällainen tie yleisempään liikenteeseen. Kyllä meidän olisi aika, valtion niukkojen varojen aikana varsinkin, kiinnittää erityistä huomiota siihen, mikä jatkossa tulee olemaan yksityistä ja mikä julkista. Ei voi olla kestävä pohja se, että maksamme yhteisistä verovaroista eri tarkoituksiin ja sitten kutsumme näitä kohteita yksityisiksi ja annamme niille saman suojan kuin tapauksissa, joissa ei ole käyty laisinkaan valtion kukkarolla.

Ed. R ö n t y n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vastata ed. Vehkaojan käyttämään puheenvuoroon. Hän sotkee nyt varmaan kaksi asiaa eli yksityistiet ja ns. metsäautotiet. Ei valtio avusta metsäautoteiden kunnossapitoa. Valtion kyllä avustaa yksityisteitä, mutta ei metsäautoteitä. Nimenomaan rakentamisessa valtio avustaa, mutta ei kunnossapidossa. Eikä metsäautoteitä ole tehty metsästäjiä varten, tosin metsästäjätkin niitä käyttävät. Ne on tehty lähinnä metsänhoitotöitä ja puun ulosottoa varten.

Enkä minä ole nähnyt yhdelläkään metsäautotiellä, joka on osakkaiden taholta tehty, puomia, joka estäisi liikkumisen. Ainoastaan, kun jotkut firmat tekevät omilla varoillaan metsäautoteitä, niillä on kyllä puomit, mutta ei näiden osakkaiden metsäautoteillä, jotka on tehty yhteistyönä. Niillä ei ole puomeja, eikä niitä valtio avusta enempää kuin kunnatkaan. Ne tiet on osakkaiden itsensä kunnossa pidettävä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä toivotan ed. Röntysen tervetulleeksi esimerkiksi Vaasan rannikkoseudulle, missä olen tutkituttanut, mitä avustuksia niille metsäautoteille on maksettu, jotka siellä on suljettu puomeilla. Siellä kyllä todellakin tämä ongelma esiintyy, ja sitä esiintyy paikoitellen muuallakin maassamme. Eli ei voi tehdä tällaista kokemusta tyhjäksi, kun se on olemassa.

Mitä tulee avustamiseen, niin kyllä pelkästään rakentamisen avustaminen on mielestäni riittävä syy siihen, että laajemmallekin yleisölle kuin tien osakkaille pitää syntyä oikeus käyttää näitä teitä. Eivät minun mielestäni esimerkiksi hirvenmetsästäjät saa olla tässä suhteessa paremmassa asemassa kuin marjastajat tai sienestäjät.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin valiokunnan mietinnön vastalauseessa olevaan 93 §:n muutosehdotukseen huomiota. Pykälän mukaan valtion varoista maksetaan avustusta, "joka on tarpeellinen pysyvän asutuksen pääsytienä vähintään yhden kilometrin matkalla

ja jonka vaikutuspiirissä on vähintään kaksi pysyvästi asuttua taloutta". Mielestäni tämä ei ole mikään hyvä esitys. Jos olisi haluttu lähteä oikeudenmukaisuudesta, olisi lähdetty siitä, että jos tien varrella asuu yksikin talous, on tärkeätä, että valtion avustusta saadaan. Eli johdonmukaisesti olisin toivonut, että kahden sijasta olisi ollut yksi, mutta parempi tämäkin kuin valiokunnan esittämä muoto.

Kyllä on todettava käytännössä, kun puhuttiin tiekunnan osakkaiden rakentamista teistä ja metsäautoteistä, että kyllä minä ainakin olen joutunut näkemään sen, että yhteiskunnan varoilla on teetetty metsäautoteitä ja puomi on laitettu tien eteen niiden esteeksi, jotka ovat tien vaikutuspiirin alueella. Nämä ovat olleet monta kertaa hyvin hankalia ja riitaisia tapauksia. Mutta varmaankaan tämän lain avulla tämäkään asia ei tule kuntoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi eräiden opetustoimen viran- ja toimenhaltijoiden oikeusasemaa koskevien säännösten muuttamiseksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 338
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 28

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi musiikkioppilaitoksista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 258
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 29

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 29.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus sähkömarkkinalaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 138
Talousvaliokunnan mietintö n:o 56

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 56.

Keskustelu:

Ed. L o u e k o s k i : Rouva puhemies! Talousvaliokunnan mietintöjen esittelyissä on aina vähän saman kaltainen onni: Kuulijakunta on hyvin valikoitunut. Tällä kertaa kysymyksessä on Suomen sähkömarkkinajärjestelmän järjestäminen kokonaan uuteen uskoon, järjestelmän, joka koskee jokaista suomalaista, mutta kiinnostus tämän tärkeän asian suhteen on hyvin vaatimatonta. (Ed. Rinne: Valot palavat vielä!) Valitan sitä.

Tähän saakka Suomessa sähkömarkkinoilla on ollut vallalla ns. palvelujärjestelmä, jossa sähköhuolto on kuulunut yhteiskunnan vastuulla oleviin peruspalveluihin. Aikanaan koko sähkömarkkinapalvelujärjestelmä perustui lähinnä valtion tai muutoin yhteiskunnan hallussa olevien yhtiöiden tai sähkölaitosten toimintoihin. Myöhemmin ajan kuluessa sähköjärjestelmään on tullut yksityistä yritteliäisyyttä lisääntyvässä määrin, kuitenkin sillä tavalla, että koko järjestelmää on pidetty peruspalveluna.

Hallituksen esityksessä lähdetään nyt siitä, että sähkömarkkinoilla alkaisivat vallita markkinatalouden lait ja järjestelmät. Tämä merkitsee periaatteessa erittäin suurta muutosta Suomen sähköhuoltoon. Meillä on Suomessa kaksi ns. kantaverkkoa, jotka kattavat periaatteessa koko maan. Kantaverkkoa täydentävät alueverkot, ja varsinaista suurta ja pientä kuluttajaa palvelevana verkkojärjestelmänä meillä toimii hyvin rakennettu ja hyvin toimiva jakeluverkkojärjestelmä.

Hallituksen esityksen mukaan nämä verkot muodostavat vastaisuudessa, niin kuin käytännössä tähänkin saakka, tietyn kokonaisuuden, johon tuotettu sähkö siirretään ja josta kuluttajat sähkönsä jakeluverkkojen kautta ostavat. Käytännössä on käynyt niin, että valtionyhtiö Imatran Voima, jolla on määräävä markkina-asema yksityisen kulutuksen osalta, on jo avannut kantaverkkonsa lain hengen mukaisesti. Teollisuuden Voiman omistama toinen kantaverkko on pääasiassa teollisuuden omassa käytössä.

Lakiehdotuksen mukaan, jonka talousvaliokuntakin on mietinnössään hyväksynyt, verkkojärjestelmä pysyisi suurin piirtein entisellään. Sitä kuitenkin nopeasti yhtiöitetään. Verkkojen rakentaminen olisi luvanvaraista. Kantaverkon haltijoilla, kahdella suurella kantaverkkoyhtiöllä, on lakiehdotuksen mukaan ns. järjestelmävastuu. Toisin sanoen verkkojen omistajat tulevat myöhemminkin huolehtimaan siitä, että sähköhuolto Suomessa järjestelmänä on toimintakunnossa ja että tätä järjestelmää käytetään mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Kuluttajaa lähempänä oleva ns. jakeluverkko olisi monopoliasemassa omalla vastuualueellaan, ja jakeluverkon omistajalla olisi toimitusvelvollisuus alueella oleviin kuluttajiin nähden.

Koko verkkojärjestelmän toiminta olisi sähkömarkkinaviranomaisen valvonnassa, sitä paitsi varsin tarkassa valvonnassa, ja sähköverkkojen rakentaminen kaikilta osin aivan pieniä hajanaisia verkkoja lukuun ottamatta olisi lain mukaan luvanvaraista toimintaa.

Lyhyesti sanoen Suomen sähköverkostosta kantaverkko, alueverkko ja jakeluverkko yhteensä mukaan lukien tulisi eräänlainen kauppapaikka, jonne tuotettu sähkö syötetään ja josta kuluttajat sen sitten pienemmissä tai suuremmissa erissä ostavat. Näin käytännön kannalta ajatellen koko järjestelmä on varsin perusteellisesti ja hyvin ajateltu. Se on toimiva ja lain hengen mukaisesti palvelee kuluttajia tyydyttävällä tavalla. Niin kuin sanoin, oikeus saada sähkönsä myydyksi verkkoon tuottajan puolelta turvataan laissa. Samalla tavalla turvataan sähkön tarvitsijan oikeus saada ostaa jakeluverkosta jakeluyhtiöltä tarvitsemansa sähkö.

Tähän saakka sähkön hinnoittelu on tapahtunut hyvin kirjavan järjestelmän mukaisesti sillä tavalla, että ennen muuta Imatran Voimalta ja sen omistamasta jakeluverkkoyhtiöstä kantaverkon kautta ostamansa sähkön maksaa tilaaja, suurkuluttaja Imatran Voiman kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti. Teollisuuden verkostossa hinnoittelu on ollut pitkäjänteisesti ajatellen omakustannushintaista. Teollisuuden sähkönhuolto perustuu tällaiseen itsepalvelujärjestelmään, jossa sillä on oma kantaverkko, pitkälle omat tuotantolaitokset ja suurkuluttajayksiköt, jotka omistavat tämän verkkojärjestelmän. Ne ovat saaneet sieltä, niin kuin sanoin, pitkän aikavälin laskentatavan mukaan omakustannushintaan sähkönsä.

Jakeluyhtiöitten, jotka osittain omistavat myös tuotantolaitoksia, on ollut mahdollisuus omille asiakkailleen tariffoida sähkön hinta aina kunkin kantokyvyn mukaan. Tämä on johtanut siihen, että monista historiallisista ja tuotantoteknillisistä seikoista johtuen meillä sähkön ja muunkin energian hinta on vaihdellut ja vaihtelee maan eri osissa hyvinkin paljon. Esimerkiksi Lahden talousalueella saa energian varsin halvalla verrattuna moniin muihin alueisiin maassa, esimerkiksi pääkaupunkiseutuun taikka Kainuuseen.

Hintajärjestelmään laki merkitsee ratkaisevaa muutosta. Tuottajat myyvät tuottamansa sähkön kantaverkkoon ja maksavat kantaverkon käyttämisestä tietyn, ilmeisestikin valtakunnassa tasoitettavan vuokran, eräänlaisen verkkokustannuksen. Samalla tavalla jakelualueella kuluttajat maksavat jakeluverkosta tietyn käyttömaksun taikka vuokran. Käytännössä tämä tulee merkitsemään sitä, että kullakin jakeluyhtiön vastuualueella hinnat tasoittuvat. Se on eräs lain tavoitekin. Tällä tasoitetaan tariffeja jakelualueittain niin, että etäisyys ei merkitse samanlaista hintaeroa kuin tällä hetkellä.

Tätä järjestelmää kutsutaan pistehintajärjestelmäksi. Lain valmistelijat sen enempää kuin muutkaan asiantuntijat eivät tosin ole osanneet valiokunnalle kertoa, mihin tuo pistehinta-nimitys oikein liittyy, mutta eräät asiantuntijat sanoivat, että se on käännös tai väännös norjan kielestä. Kun Norjassa käytetään tätä nimitystä sikäläisillä sähkömarkkinoilla, niin se on sieltä poimittu Suomeen, ilman että se mitenkään erityisesti valaisisi hintajärjestelmää. Kuitenkin se nyt tulee Suomeen pistehintajärjestelmänä. Parempiakin nimityksiä saattaisi helposti keksiä, mutta näin nyt tässä näyttää käyvän. Me tulemme maksamaan pistehintajärjestelmän mukaisesti sähköstä tulevina aikoina ymmärtämättä, miksi se on nimenomaan pistehinta, mutta niin se vain tulee olemaan.

Lain tarkoituksena on järjestellä uudelleen sähkömarkkinat kotimaassa. Toisin sanoen tämä ei ulotu siihen sähkömarkkinatoimintaan, joka koskee Suomen ja muiden maiden sähkönsiirtoja ja sähkömarkkinoita. Kotimaanmarkkinat tällä lailla yhtenäistetään. Mutta se seikka, millä tavalla myöhemmin Suomeen tuotava sähkö hinnoitellaan ja minkälaisia järjestelmiä tuontisähkön kohdalla muutenkin tulee olemaan, jää myöhemmin ratkaistavaksi. Niihin asioihin tämä laki ei välittömästi vaikuta, välillisesti ehkä kylläkin.

Mielenkiintoista lain käsittelyn yhteydessä on ollut havaita se, että vaikka olemme kuulleet talousvaliokunnassa asiantuntijoita lukuisan joukon, emme ole saaneet selvyyttä aivan tarkoin siitä, kuinka laki tulee käytännössä vaikuttamaan. Meille on vakuutettu, että laki tehostaa olemassa olevan sähkökapasiteetin ja -verkoston käyttöä. Tätä väitettä ei sopine epäillä. Kun kilpailu toimii, jokainen jakeluyhtiö ja jokainen tuottaja joutuu ilmeisestikin käytännön kilpailutilanteessa tehostamaan kapasiteettinsa käyttöä mahdollisimman pitkälle.

Toinen vaikutus, joka lailla on ollut jo siinä vaiheessa, kun se on tullut vakavan valmistelutyön kohteeksi kauppa- ja teollisuusministeriössä, on ollut se, että jakeluyhtiöiden omistajat ovat alkaneet käydä kauppaa yhtiöillä. Erityisesti sellaiset pienet yhtiöt, jotka ovat harjoittaneet sähkön toimituksia paikallisesti ja joilla ei ole omaa tuotantokapasiteettia, ovat joutuneet myyntilistalle ja ostajina ovat olleet lähialueilla toimivat suuremmat jakeluyhtiöt. Tämä trendi on ollut hyvin voimakas ja näyttää nyt jatkuvan ympäri maata. Toisin sanoen sähkömarkkinalain voimaantulo ja pelkkä valmistelu on jo johtanut jakelutoiminnan keskittymiseen.

Keskittymisestä voi olla sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia. Valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota siihen, että tällaisen jakeluverkoston kokoaminen vähän suuremmiksi yksiköiksi ilmeisestikin tehostaa kapasiteetin käyttöä, mutta toisaalta saattaa vähentää kilpailua.

Lisäksi valiokunnalle on vakuutettu, että sähkömarkkinalain kenties tärkein käytännön vaikutus kohdistuu tariffipolitiikkaan. Hallituksen esityksen perusteluissa tämä asia on hyvin painokkaasti esillä. Valiokunta uskookin siihen, että varsinkin suurkuluttajien, esimerkiksi pienen ja keskisuuren teollisuuden kohdalla, kilpailu tuo sellaisia vaikutuksia mukanaan, että näiden kuluttajien hinnat alenevat. Toisaalta on monen asiantuntijan suulla väitetty, että pienkuluttajien, siis kotitalouksien, hinnat saattavat nousta, mutta tätä eivät valiokunnan kuulemat asiantuntijat yksimielisesti ole allekirjoittaneet.

Tämän kaltaisilla yleisillä perusteilla valiokunta on päätynyt hyväksymään esityksen ja kiinnittää huomiota muutamiin seikkoihin ponsien muodossa.

Valiokunta on pitänyt hyvin tärkeänä sitä, että hallitus vastaisuudessa "pyrkii Euroopan yhteisön sääntelyyn", sähkömarkkinoiden osalta, sääntelyyn, "joka turvaa sähkön saannin ja hinnoittelun samanlaisin verotuksellisin ja ympäristönsuojelullisin edellytyksin kaikissa yhteisön jäsenvaltioissa".

Lisäksi "valiokunta edellyttää, että sähkömarkkinaviranomainen", joka kauppa- ja teollisuusministeriön alaisena viranomaisena valvoo sähkömarkkinoita, "verkkoyhtiöiden hinnoittelun kohtuullisuusvalvonnassa soveltaa laskentaperustetta, jolla käyttöomaisuuden historialliseen hankintahintaan perustuvan kohtuullisen pääoman tuoton rinnalla otetaan huomioon verkkojen ylläpito- ja kehittämisvelvoitteesta aiheutuva tulonmuodostumistarve". Tämä koukeroinen ja pitkähkö ponsi tarkoittaa sitä, että on turvattava verkkoyhtiöiden kauppojenkin yhteydessä yhdistyvän kapasiteetin mahdollisimman tehokas käyttö ja toisaalta on vältettävä maksattamasta kuluttajalla toiseen kertaan yhteen kertaan jo maksettuja verkkoja. Kauppahan johtaa helposti siihen, että kun kauppahinta on käyvän arvon mukainen, kuluttajatariffeissa näkyy tämä hinta kohoavina tariffeina.

Lisäksi valiokunta edellyttää, että "kilpailuvirastolle osoitetaan riittävät voimavarat sähköalan kilpailuvalvontaan lain voimaantulosta lähtien". Tätä pontta pidettiin niin ikään tärkeänä siitä syystä, että kun aikaisemmin pelkän kilpailun ja peruspalvelun perusteilla toimivat markkinat nyt lähtevät markkinaehtoiseen kilpailuun, kilpailun hyödyistä kuluttajan kannalta ei ole kovinkaan suuria takeita. Tämän vuoksi edellytetään, että sähkömarkkinaviranomaisen ohella myös kuluttaja- ja kilpailuviranomaiset ovat kuluttajan puolesta asialla valvomassa, ettei lain mahdollisesti lupaama ja tuottama hyöty mene toimittajien taskuun; tarkoitan tässä tietenkin sähkön toimittajia.

Valiokunta ei ollut kovin tyytyväinen siihen muotoon, jota hallitus esittää sähkön tarvitsijan ja kuluttajan suojan kannalta. Siksi valiokunta edellyttää, että "hallitus antaa ensi tilassa esityksen sähkömarkkinalain täydentämisestä pakottavilla, kuluttajansuojelun kannalta keskeisillä suojan vähimmäissäännöksillä".

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota erinäisten ns. uusien energiamuotojen käytön tehostamiseen sähköntuotannossa. Tässä mainitaan erityisesti bioenergia ja muut vaihtoehtoiset energialähteet. Samoin valiokunta kävi osin kipakkaakin keskustelua siitä, minkälaisia oikeuksia ns. pienillä sähköntuottajilla tulee olla verkoston hyväksikäyttöön. Hallituksen esitys lähtee siitä, että vain sellaiset tuottajat, joitten tuotantoyksiköitten kapasiteetti on yli puoli maga-

wattia, voisivat ilman muuta myydä tuottamansa sähkön verkostoon. Tätä pienemmät tuottajat eivät vastaavanlaista oikeutta ainakaan automaattisesti saisi.

Kaiken kaikkiaan mietinnöstä on todettava, hallituksen esityksestä samoin, että valiokunta oli yksituumainen siinä, että sähkömarkkinalaista nyt hyväksytyssä muodossa valiokunnan tekemin korjauksin tulee kyllä toimintakelpoinen ja riittävän joustava järjestelmä, joka palvelee Suomessa sekä sähkön tuottajia että kuluttajia.

Erinäisistä kohdista laissa valiokunnassa oli kuitenkin erimielisyyttä, ja siitä syystä mietintöön liittyy kolme vastalausetta.

Niistä ensimmäinen kiinnittää huomiota siihen, että hallitus sen enempää kuin valiokunnan enemmistökään ei voinut suurella varmuudella, ei pienemmälläkään varmuudella, taata sitä, etteikö kotitalouskuluttajien, maatilojen ja eräitten pienyrittäjäryhmien sähkötariffi oleellisesti lain voimaantulon jälkeen nousisi. Tämä perustuu siihen näkökohtaan, että pienkuluttajilla, esimerkiksi kotitalouksista niillä, jotka käyttävät runsaasti sähköä kotitalouksien piirissä, kuten sähkölämmitteisissä omakotitaloissa asuvat, ei ole mahdollisuutta kilpailuttaa tuottajia, vaan he ovat kokonaan jakeluyhtiöiden tariffien varassa. Kun jakeluyhtiöitten tariffeissa on kovin vähän liikkumavaraa sähkön tukkuhintoihin ja muihinkin kustannustekijöihin nähden, saattaa käydä niin, että samassa suhteessa kuin teollisuuden ja pienen ja keskisuuren yritystoiminnan sähkön tariffit alenevat, kotitalouskuluttajien tariffit nousevat.

Toinen seikka, johon I vastalauseessa niin ikään kiinnitetään huomiota, on se, että monet asiantuntijat katselivat tällä hetkellä voimassa olevia eri jakeluyhtiöitten tariffeja sillä tavalla, että kun jo aikaisemmin esimerkkinä mainitsemani Lahden alueen energiayhtiö pystyy myymään sähkönsä ja lämpönsä kovin alhaisella tariffilla verrattuna esimerkiksi pääkaupunkiseudun taikka Kainuun yhtiöihin, niin ajatellaan, että kun markkinat avautuvat, pääkaupunkiseutulainen tai kainuulainen pieni yritys tai jokin taloyhtiö voisi hankkia tällä tavalla sähkömarkkinoiden kauppapaikalta yleisestä verkosta oman energiansa aikaisempaa halvemmalla. Tässä ajattelutavassa on kuitenkin vastalauseen allekirjoittajien mielestä perusteellinen virhe, ja se on se, että ei Lahden energiayhtiö pysty myymään valtakunnallisesti energiaansa pelkästään siitä yksinkertaisesta syystä, että sitä ei ole. Se myy sähkönsä ja lämpönsä omalle talousalueelleen ja sillä hyvä.

Tällainen yleisen kuluttajatariffin alentamistoive on perusteeton. Se perustuu sellaiseen energiaan, sellaiseen sähköön, jota ei ole. Kukin jakeluyhtiö myy vain oman sähkönsä todennäköisesti edelleen entiselle asiakaskunnalleen, eikä sitä riitä sen laajemmalle. Ei voi ajatella, että Espoon Sähkö tai Vantaan Sähkö jäisi kokonaan ilman asiakkaita, kun tänne tilattaisiin sähkö Lahden talousalueelta. Voihan sieltä tilata, mutta ei sitä toimiteta, kun sitä ei ole.

Kaiken kaikkiaan tämän lain käytännön vaikutukset ovat vastalauseen allekirjoittajien mielestä jääneet siinä määrin hämäriksi, että olisimme halunneet lain jäävän tässä vaiheessa raukeamaan. Eräs lisäperuste, kenties tärkein, tälle toivomukselle oli se, että laki merkitsee kilpailun luomista sähkömarkkinoille ennen muuta kilpailun itsensä takia, ei niinkään siitä syystä, että lailla turvattaisiin entistä parempi sähkön perushuolto. Sähköhuollossa nimittäin on perusongelmana se, että lähivuosina perussähkön ja tavallisen kuluttajankin sähkön saannin ongelma liittyy tuotannon vähäisyyteen, ei niinkään siihen, että kilpailu entistä kapeammilla markkinoilla toimii.

II vastalause liittyy sähkön pientuottajien aseman turvaamiseen. Siinä kiinnitetään huomiota tuulienergian hyödyntämiseen sähkömarkkinoilla. On ilmeisesti niin, että tuulimyllyenergiaa ei tämä laki tule suosimaan pelkästään siitä syystä, että se on kallista ja energialaitokset ovat kovin pieniä. Kun ne sulkeutuvat tämän lain automaattisen suojan ulkopuolelle, ed. Paloheimo on ollut eri mieltä lain sisällöstä ja kirjoittanut asiasta vastalauseen toivomuksin, että tuulienergialle määrättäisiin viranomaistoimin tietty standardihinta, joka sisältää tuotantokustannukset ja tuen. Tätä ajatusta kuitenkaan valiokunnan enemmistö ei ole hyväksynyt.

III vastalause sisältää kannatusta I ja II vastalauseelle. I ja II ovat ristiriidassa keskenään juuri pientuottajan asemaan nähden.

Rouva puhemies! Toistan vielä, että laki on tämän kevätkauden ja tämän eduskunnan loppukauden tärkeimpiä. Toivoisin, että siitä voitaisiin käydä kunnon keskustelu, jos ei tässä ensimmäisessä käsittelyssä, niin jossakin myöhemmässä vaiheessa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. K o r h o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Arvoisa vahvistettu talousvaliokunta! Suomessa on ollut viimeisten vuosien aikana useammanlaisia kriisejä: pankkikriisi, vakuutuskriisi, pk-yrityksien kriisi, säästökassakriisi. Nyt näyttää siltä, että tähän maahan halutaan vielä lyhyemmällä tai pidemmällä ajanjaksolla myös sähkökriisi. Se on seuraus tästä lainsäädännöstä, jos se tässä muodossa säädetään voimaan.

Siihen varmaan löytyy erilaisiakin näkökulmia, mutta lopputuloksesta ainakaan asiantuntijat eivät voineet olla kovin varmoja, siitä mitä lain seurauksena tulee tapahtumaan. Mielestäni yksi merkittävä asiantuntijataho on Imatran Voiman sähkönhankinnan suunnittelusta vastaava osasto, joka veikkaa eräässä lehtiartikkelissa, että tämän lain seurauksena sähkön hinta voi nousta jopa kaksinkertaiseksi. Kun näinkin merkittävä taho antaa kyseisen lausunnon, siihen on suhtauduttava tietyllä vakavuudella.

Hinta nousee heidän mukaansa kahdesta syystä. Ensimmäinen syy on tukkumyyntisopimuksen sisällä oleva nousupaine, joka on varmaan kiistaton ja syntynyt pidemmällä aikajänteellä. Heidän mukaansa se nousupaine on noin 20—30 prosenttia. Toinen tekijä onkin sähkömarkkinalain tuoma kilpailu. Se tuo heidän mukaansa nousupainetta sähkön hintaan 70—80 prosenttia.

Kysymys kuuluu silloin: Miten järkevää on säätää kilpailua edistävä lainsäädäntö, joka nostaa hintaa noin 70—80 prosenttia? Kukaan ei ole pystynyt antamaan siihen yksiselitteistä, järkevää vastausta. Koko ajan pitää muistaa se peruslähtökohta, että Suomessa tällä hetkellä oleva sähkön hinta on kohtuullinen verrattuna muihin Euroopan maihin. Tätä taustaa vasten pitää myös kysyä: Kuinka järkevää on säätää laki kilpailusta, joka tuo ainakin minun ymmärtääkseni päinvastaisen vaikutuksen, kuin mitä kilpailulla tavoitellaan?

Peruskysymys on mm. myös se, onko sähköhuolto yhteiskunnallista perustuotantoa vai puhdasta bisnestä, jossa voidaan tehdä mahdollisimman maksimaalista tulosta. Mielestäni tämmöisessä yhteiskunnassa, pelkstään jo näissä ilmastollisissa olosuhteissa, missä Suomessa joudutaan elämään, sähköhuollon pitäisi olla yksi yhteiskunnan perusrakenteita. Silloin sitä pitäisi tarkastella siitä näkökulmasta. Kilpailu on perusteltua ja hyväksyttävääkin, jos se edistää tuotannon ja samoin jakelun tehostumista. Kannattavuuden pitäisi syntyä sitä kautta, mutta näin tämän lain kautta ei tule tapahtumaan ainakaan näiden asiantuntijoiden mukaan.

Lakia on myös perusteltu sillä, että se on ollut erittäin pitkäaikaisessa valmistelussa. Mutta eihän se mikään perustelu sinänsä ole, jos se ei samalla ole tehnyt lainsäädäntöä toimivaksi ja sitä kautta hyväksyttäväksi.

Käytännön kautta tullaan siihen tilanteeseen, että jos tämä laki asetetaan voimaan, on täysin varmaa, että sitä tietä on myös pakko jatkaa. Tällä lainsäädännöllä luodaan tulevaisuuteen semmoinen tie, jolta on erittäin huono poiketa pois. Päinvastoin, jos tätä lakia ei nyt säädetä, laki saadaan kyllä käyttöön, jos siihen tarpeet ilmenevät myöhemmin ja ne ovat mielekkäämpiä ja kuluttajan kannalta perustellumpia.

Lainaan lehtilausuntoa, jonka on antanut Imatran Voiman toimitusjohtaja Kalevi Numminen. Lausunto mielestäni kuvaa erittäin hyvin sitä, että jos IVOn toimitusjohtajankaan mielestä seuraukset tämän lain säätämisestä eivät ole selvät vaan erittäin epäselvät ja ristiriitaiset, on erittäin huono löytää pitäviä perusteluita. Numminen sanoo lehtilausunnossaan, että hän ei uskalla lähteä ennustamaan, mitä sähkömarkkinalaki tuo tullessaan. Huomionarvoista on mielestäni se, että jos IVOn toimitusjohtaja sanoo, että hän ei uskalla lähteä ennustamaan, mitä sähkömarkkinalaki tuo mukanaan, niin onhan se järisyttävä tilanne. Laki säädetään tietämättä seurauksista edes erittäin suuressa voimayhtiössä. Hän sanoo myös, että "bisneshenkisyys tulee kasvamaan ja silloin omistajaintressi tulee voimakkaammaksi". Hän arvioi: "Sähkönhuolto-termi katoaa ja syntyy energiabisnes." Mikä tämän lauseen lopputulema on? Lopputulemana väistämätön seuraus on hinnannousu. Omistajaintressi tarkoittaa sitä, että voittoa lähdetään maksimoimaan, hakemaan maksimivoittoa.

Toinen lainaus on Simo Pikkusaarelta, joka on Vatajankosken Sähkö Oy:n toimitusjohtaja sekä Suomen Sähkölaitosyhdistyksen hallituksen puheenjohtaja. Tämä on suora lainaus: "Asiantuntijat näkevät lakiesityksen epäkohdat asiakkaiden tasapuolisuuden kannalta, mutta liiketoiminnan kannalta sen tarjoamat mahdollisuudet tuntuvat houkuttelevilta. Tämän vuoksi olen Suomen Sähkölaitosyhdistys ry:n hallituksen puheenjohtajana tuonut epäkohdat esiin kaikin mahdollisin keinoin, mutta nähdessäni valmistelijoiden ja maamme hallituksenkin vähätteleväin haittavaikutuksia olen tyytynyt tilanteeseen ja ryhtynyt kiinnittämään sähkölaitosten huomiota liikemoraalin säilyttämiseen, jotta

kiihkeässä energiabisneksessä vältyttäisiin edes lain pahimmilta haittavaikutuksilta. Vertaa pankit!"

Mielestäni jo kaksi erittäin merkittävää asiantuntijalausuntoa ovat täysin kiistattomasti osoittaneet tämän lain heikkouksia, epäselvyyksiä ja niitä ongelmia, mitä se tuo tullessaan. Eikö näitten asiantuntijalausuntojen jo pitäisi jonkunlaisia hälytyskelloja panna soimaan ja miettimään sitä, mitä tämän lain kautta seuraa tavalliselle kuluttajalle.

Tavallisen kuluttajan sekä pk-yrityksien kannalta on yksi kiistaton seuraus: He maksavat laskun. Suurkuluttajien hinnat laskevat todennäköisesti, nyt nimenomaan niitten suurkuluttajien, joilla on suuremmat liittymät kuin 0,5 megawattia, koska ne ovat ainoat, jotka pääsevät niin sanotusti nauttimaan tästä kilpailusta ja kilpailun kautta mahdollisesti hyödystä. Oulun kokoisessa kaupungissa tämän suuruisia liittymiä on 20—30. Oulun kaupungissa on 100 000 asukasta, sähköliittymiä 65 000, yritysten lukumäärää en tarkalleen tiedä, mutta veikkaisin, että luokkaa 10 000—15 000 oleva määrä. Näistä 20—30 pääsee edes teoreettisesti tämän lain kautta hakemaan hyötyä itselleen.

Pahimmoillaan kuluttajan kannalta tämä voi johtaa, jos Imatran Voiman sähköhankinnan suunnittelusta vastaavan osaston ennusteet toteutuvat, että sähkön hinta kaksinkertaistuu, noin 10 000 markan lisälaskuun vuositasolla, jos sähkölämmitys on se lämmitysmuoto, mitä talossa käytetään. Se on kohtuuttoman kova hinta siitä, että kilpailua saadaan näennäisesti aikaan.

Todellista kilpailua tämän lain kautta ei tähän maahan tule syntymään. Edelleenkin maassa on lain säätämisen jälkeen kaksi huomattavaa sähkön tuottajaa ja kilpailu siitä, mitä ne kilpailulla ymmärtävät.

Suomen sähköhuolto toimii tällä hetkellä. Se toimii kohtuullisen hyvin. Sähkön hinta on se vertailupohja, josta voi lähteä hakemaan siihen selvyyttä. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, pistehinnoittelujärjestelmä on täysin epämääräinen. Se on erittäin epävarmalla pohjalla, erittäin epäselvällä pohjalla. Ministeriö ei pysty esittämään omia laskelmiaan eikä sitä, mihin laskelmat pohjautuvat. Siitä on tietty kaava, jonka ministeriö on tehnyt, mutta esimerkkilaskelmat ovat toisen sähkön tuottajan tekemiä. Siis esimerkit on tehnyt sähkön tuottaja, joka omistaa tuotantoa ja verkkoja. Minäkin kyseisessä tilanteessa varmaankin osaisin jonkinlaiset laskelmat suorittaa näkökulmasta, jossa ei välttämättä kuluttajan etu ole päällimmäisenä.

Lisäksi pelättävissä on myös, että järjestelmä ei lisää kiinnostusta kehittää ns. pientä tuotantoa ja tuskin tulee kovinkaan voimakkaasti motivoimaan sähkön käytön järkevään säästöön pyrkimistä, jos lain säätämisen kautta sähkön hinnoittelu- ja tariffiperusteet muuttuvat siten, että peruskustannukset ovat huomattavasti suurempia kuin kilowattikustannukset. Silloin seuraus on se, että perusmaksuilla otetaan suurin hyöty.

Työllisyysvaikutusta ei ole juurikaan pohdittu, mitä lain kautta mahdollisesti siellä tapahtuu. Hyvin ilmeisesti tuonnin osuus tulee lisääntymään sähkön tuotannossa ja sähkömarkkinoilla kaiken kaikkiaankin, jos rajat aukaistaan, ja sen vaikutus työllisyyteen on kielteinen. Lukemasta en ole täysin varma, mutta ymmärtääkseni Ruotsissa tällä hetkellä on ns. ylimääräistä sähkökapasiteettia jopa noin 3 000 megawattia, jonka he varmaan ovat valmiita tuomaan Suomeen. Silloin myös työllisyysvaikutuksien kautta vastaava määrä on täältä pois.

EU-maista ei tällä hetkellä ole minkään näköisiä esimerkkejä siitä, että siellä olisi kova paine tämän suuntaisen lainsäädännön valmisteluun, eikä siitä, että EU valmistelisi tämän suuntaista lainsäädäntöä. Tiettyjä suunnitelmia ja aikomuksia varmaankin on, mutta ei mitään muuta. Miksi silloin Suomen pitää lähteä koekaniiniksi? Se on aivan järisyttävä näkökulma: Mikä tarve Suomella on lähteä hakemaan tällaista esimerkkiä, kun meillä on tällä hetkellä toimiva sähköhuoltojärjestelmä ja verrattessa hintaa muihin Euroopan maihin hintamme on vähintäänkin vertailukelpoinen ja kun lain kautta muutokset sähkön hintaan kuluttajien ja pk-yrityksien näkökulmasta nimenomaan ovat korottavia.

Mielenkiintoiseksihan tämän tekee se, että kun inflaatiosta on paljon puhuttu ja siihen on paljon kiinnitetty huomiota, juurikaan ei edes valtiovarainministeri ole kiinnittänyt huomiota siihen, mikä lain kautta tuleva inflaatiovaikutus on. Se on suoranainen ja tulee tuntumaan joka puolella.

Näillä perusteilla olen sitä mieltä, kuten vastalauseessa esitetään ja kuten valiokunnan puheenjohtaja esitellessään vastalausetta esitti, että lain osalta kaikista viisain ratkaisu olisi kolmannessa käsittelyssä hylätä se.

Ed. L i n n a i n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä jäin hämmästelemään ed. Korhosen tietoa siitä, että Imatran Voiman

jokin suunnittelusta vastaava osasto olisi todennut, että lain pohjalta taikka vaikutuksesta sähkön hinta kaksinkertaistuu. Olen hyvin iloinen, jos saan kopion tällaisesta artikkelista, koska tämä on aika kummallinen väite.

Ed. Korhonen totesi, että hinta kaksinkertaistuu nimenomaan sen tähden, että tukkuhinnalla on nousupaineita ja laki tuo mukanaan kilpailua. Eihän tukkuhinnan nousupaineilla ole tämän lain kanssa mitään tekemistä. Nousupaineethan ovat muodostuneet nimenomaan lisääntyneistä ympäristönsuojeluvaatimuksista ja myös valitettavasti jatkuvasti tekemistämme uusista kiristävistä veropäätöksistä. Aika erikoiselta tuntuu ajatus siitä, että lain mukanaan tuoma kilpailu nostaisi hintaa. Kilpailulla yleensä on päinvastoin hintoja laskeva vaikutus.

Ihmettelin myös sitä, kun ed. Korhonen totesi, että pk-yritysten näkökulmasta lailla tulee olemaan hintoja korottava vaikutus. Ainakin ne tahot, jotka minuun ovat ottaneet yhteyttä pk-teollisuudesta ja pk-yrityksistä, ovat nimenomaan halunneet kiirehtiä lakia ja näkevät, että se on alue, jolla tällä lailla on positiivisia vaikutuksia.

Ed. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielelläni toimitan kyseessä olevan artikkelin, josta lainasin IVOn suunnitteluosaston lausumaa. Se on, ed. Linnainmaa, talousvaliokuntaan toimitetussa materiaalissa, joten teilläkin se on ollut käytössä.

Kilpailu on mielenkiintoinen kysymys, se miten lainsäädäntö, jota perustellaan nimenomaan kilpailulla, tuo tällaisen vaikutuksen. Pk-yrityksien kohdalta minusta siinä ei ole mitään epäselvää. Pk-yritykset yksinkertaisesti eivät pääse edes kokeilemaan lain hyödyntämistä. Erittäin vähän on niitä yrityksiä, joiden liittymätehot ovat yli 0,5 megawattia. Oulun kokoisessa kaupungissa, kuten totesin, on niitä 20—30 yritystä tuhansien yritysten joukossa. Siitä johtuu, etteivät pk-yritykset pääse edes osallistumaan teoreettiseen mahdollisuuteen hyötyä siitä kilpailusta. Ihmettelen joidenkin pk-yritysten näkökulmaa, miten ne voivat kuvitella, että niille jotakin hyötyä tulee lain kautta, koska asiantuntijat pääsääntöisesti ovat sanoneet nimenomaan, että energian hinta tulee nousemaan pienkuluttajilla, ja ymmärtääkseni pk-yritykset ovat niitä pienkuluttajia, jotka eivät sitä hyötyä tule saamaan edes teoriassa.

Sanoin puheenvuorossani, kun puhuin Imatran Voiman sähkön hankinnan suunnitteluosastosta, että sen mukaan sähkön hinta nousee kahdesta syystä: Ensimmäinen on tukkumyyntisopimusten sisällä oleva nousupaine, joka on noin 20—30 prosenttia, ja loppu on sitten kilpailun tuomaa nousupainetta, ja tätä on ihmetellyt itse kukin, merkillistä kilpailua.

Ed. L o u e k o s k i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kilpailu sinänsä varmastikaan ei nosta hintoja, mutta varautuminen kilpailua korostavaan lainsäädäntöön on johtanut kilpailuun jakeluyhtiöistä. Siellä hinnoittelu on ollut sellaista, että verkoista maksetaan käypä hinta, niin kuin esittelypuheenvuorossani sanoin. Maksetaan käypä hinta, ja kun se maksetaan jo kertaalleen maksetusta verkosta, se pannaan tariffeihin. Se nostaa hintaa. Tästä me varmasti ed. Linnainmaan kanssa olemme ihan yhtä mieltä.

Ensi syksynä Imatran Voiman tukkusopimukset hyvin suurelta osalta menevät umpeen ja se joutuu tekemään uusia tukkusopimuksia tilanteessa, jossa tiedetään, että esimerkiksi Outokumpu, Imatran Voiman suurin asiakas, katselee sähkön toimitusten perään Ruotsista, mistä sitä on saatavana muutaman vuoden ajan erittäin edullisesti. Samaan aikaan, kun meillä edullisen sähkön tuotanto on estetty, on energiaverotus on nostettu Ruotsiin nähden yli nelinkertaiseksi, Pekkas-paperissa ehdotetaan kaksitoistakertaista energiaverotusta Ruotsiin nähden — kokoomukselle tiedoksi. Tämä johtaa siihen, että Imatran Voima ennakoi tulevissa tukkusopimuksissaan todennäköisen hinnannousun. Se näkyy sitten kuluttajahinnoissa, erityisesti pienkuluttajahinnoissa, siitä syystä, että pienkuluttaja ei pysty kilpailuttamaan toimittajia, niin kuin ed. Korhonen aika perusteellisesti selosti ja niin kuin valiokuntakin työssään havaitsi. Pienkuluttajahan ei pysty hankkimaan lainkaan sellaista mittaristoa, jolla hän kontrolloisi hinnanmuodostusta ja todella kilpailuttaisi mittaamalla kulutuksen.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. K o s k i : Arvoisa puhemies! Ed. Korhonen puheenvuorossaan povasi sähkökriisiä sen seurauksena, jos sähkömarkkinalaki tulee voimaan. Minä taas povaan sähkökriisiä, jos laki ei tulisi voimaan. Meillä on tässä maassa sellainen tilanne tällä hetkellä, että sähkömarkkinakenttä on siirtymässä lain mukaiseen tilaan ja olemme hyvin lähellä laitonta tilaa tällä hetkellä monenkin osa-asian osalta. (Ed. Louekoski: Hallitus on

sallinut sen!) — Tämä on tapahtunutta kehitystä, jota on ollut vaikea estää. Tämä on ennakointia, joka johtuu siitä, että lakia on valmisteltu hyvin pitkän aikaa ja tieto tavallaan lain sisällöstä sitä kautta on mennyt kentälle ja valmistautuminen on siitä lähtenyt liikkeelle.

Haluan hiukan kurkistaa taaksepäin menneisyyteen sähkökentän osalta sen vuoksi, että tajuaisimme, missä tilanteessa olemme tällä hetkellä. Omassa kodissani 50-luvun alussa nautimme sellaisesta sähköstä, joka tuli Pyhäjoesta Halosen myllystä hyvin pienen sähkön tuottajan tuottamana. Oli aika mielenkiintoista aina pakkaspäivinä, kun myllyn rattaat hiukan menivät hyyhmään ja valo alkoi himmetä. Se himmeni siihen saakka, että viimein ei näkynyt kuin hehkulangat, ja sen jälkeen se hävisi kokonaan, ja sitten palattiin siihen vanhaan kaasulamppuun.

Myös 50-luvulla maaseudun sähköistäminen oikeastaan eli kulta-aikaansa, jatkui vielä 60-luvulla, ja sähköistämisvelvollisuuden tai -velvoitteen hoitivat paikalliset sähköyhtiöt. Omalla alueellani sen tehtävän hoiti Revon Sähkö Oy. Suomeen siis rakennettiin sähköverkko, joka pyrittiin ulottamaan lähes joka paikkaan, myös mökin mummolle, joka kylän perukoilla asui.

Tällä hetkellä olemme siinä tilanteessa, että Suomessa on hyvin laaja ja perusteellinen sähköverkko, joka käsittää valtakunnalliset kantaverkot ja myös jakeluverkot. Mielestäni olemme siinä tilanteessa, että näitä verkkoja voitaisiin tässä vaiheessa hiukan avata vapaalle sähkön liikkumiselle.

On syytä pohtia hieman tarkemmin sitä, mitä verkkojen avaaminen, verkkojen vapauttaminen, oikein tarkoittaa. Se tarkoittaa sitä, että verkkoja myöten päästetään kulkemaan sähköenergiaa, joka liikkuu tuottajan ja kuluttajan välillä. Siis tuottaja ja kuluttaja voivat keskenään tehdä kaupat sähköenergiasta, ja jakeluyhtiöt, verkkoyhtiöt, ovat velvollisia toimittamaan tuotetun sähkön kuluttajalle.

Tässä on eräs mielenkiintoinen näkökulma sen vuoksi, että meillä on ollut menneisyydessä aika paljon sellaista sähkökapasiteettia, joka ei ole päässyt kulutukseen sen vuoksi, että ne monopoliyhtiöt, joita maassamme ovat tukkusähköstä määränneet, eivät ole suostuneet ottamaan vastaan olemassa olevaa kapasiteettia, joka voisi ohjautua kulutukseen.

Tästä on esimerkkejä olemassa, on teollisuudessa olevaa voimaa, energiaa, sähköä, joka on jäänyt hyödyntämättä sen vuoksi, että siitä ei ole sellaista hintaa maksettu, että se olisi lähtenyt liikkeelle. Esimerkkejä on myös siitä, että varsinkin rannikkoseudulla olisi monellakin kaupungilla ollut valmiuksia rakentaa vastapainevoimaa mutta sähkökauppoja ei ole saatu syntymään, jolloin myös hanke on kariutunut tai siirtynyt. Aika monia tällaisia esimerkkejä löytyy.

Mielestäni sähkömarkkinalain eräs merkittävä etu on se, että me saamme sitä kautta mahdollisuuden ottaa käyttöön sitä vapaata kapasiteettia, jota meillä on käyttämättä tällä hetkellä, ja se voidaan ohjata tavallaan myyjän ja ostajan välisellä kaupalla kulutukseen. Voi olla, että tämä vaikutus tuntuu pieneltä, mutta tässä valtiossa on energiakapasiteettia noin 15 000 megawattia. Vaikka tällä hetkellä on pakkaspäivä, sitä käytetään noin 11 000 megawattia, eli kapasiteettia ei välttämättä uuvu tästä maasta, mutta kaikki se kapasiteetti ei tule käyttöön, joka meillä olisi mahdollista ottaa käyttöön.

Sähkömarkkinalain vaikutus hintaan: Puheenjohtaja ed. Louekoski ja ed. Korhonen väittävät, että sähkömarkkinalaki nostaa sähkön hintaa. Minä olen asiasta eri mieltä sen vuoksi, että voiko olla näin, että tuotannon ja jakelun tehostaminen nostaisi hintaa. Ei se ole mahdollista. Jos näin kävisi, silloin laki olisi täysin epäonnistunut.

Sähkön hintaan ja hinnan nousuun aiheuttavat paineita olemassa olevat ja hyväksytyt energiaverot, ympäristöverot, jotka omalta osaltaan hintapainetta aiheuttavat. Voidaan myös puhua siitä, että Suomessa energian/sähkön hinta kansainvälisesti vertailtuna on aika alhaisella tasolla ja todennäköisesti kipuaa ylemmälle tasolle senkin vuoksi, että tällä hetkellä esimerkiksi uusinvestointien tekeminen tällä sähkön hinnalla on mahdotonta, koska se ei maksa investointia pois.

Pistehintajärjestelmää, josta tuli myös kannanottoja edellisten puhujien taholta, on syytä pohtia aika perusteellisesti. Pistehintajärjestelmässä on kysymys siitä, että se määrittelee alueellisen hinnan, joka käsittää lähinnä alueen, joka on jakeluyhtiön jakelualue. Pistehintajärjestelmä voisi olla tietysti myös keskihintajärjestelmä, mikä tarkoittaa sitä, että jakelualueen sisällä hinnan pitäisi keskimäärin olla sama mökin mummolla tai lähempänä sähkölaitosta olevalla kuluttajalla. Siis sähkön hintaa jakelualueen sisällä pistehintajärjestelmällä tasataan ja pidetään huoli siitä, että myös haja-asutusalueen väki on tasa-arvoinen muiden ihmisten kanssa hintapoliittisesti. Pistehintahan kohdistuu ainoastaan jakelualueen jakeluhintaan. Sähkön hinta on taas, perushinta ja tukkuhinta, eri asia. Tukkuhinta

määräytyy lähinnä ostajan ja myyjän välisellä sopimuksella ja aina riippuu siitä, mikä on tuotetun sähkön kustannus, millä kustannuksella se on tuotettu.

Sähkömarkkinalaki valmistaa myös Suomea tulevaisuuteen siinä mielessä, että todennäköisesti aika lähellä on se aika, että alamme puhua pohjoismaisista yhteismarkkinoista, siitä että ainakin perustuotannon osalta Pohjoismaiden kesken syntyy yhteistyötä. Voi olla, että sitä kautta muodostuu myös sähköpörssin tyyppinen järjestelmä, jonka kautta voidaan järkevästi hyödyntää yhteispohjoismaista energian tuotantoa.

Voi olla, että ajan mukana tämä ajattelu laajenee myös Euroopan suuntaan, mutta siinä vaiheessa me kyllä joudumme tutkailemaan sitä, mikä on kustannuspuoli Suomessa. Siinä asiassa yhdyn kyllä ed. Louekosken näkemyksiin siitä, että jos Suomessa kilpailua vapautetaan kansainvälisesti, silloin meillä on ongelmana se, että meillä on korkeammat kustannukset tuotannon osalta kuin kilpailijamaissa, ja siihen on silloin puututtava, kiinnitettävä huomiota. Jos sitä ei tehdä, silloin se aiheuttaa mahdottoman tilanteen siinä mielessä, että Suomessa ei kyllä pystytä sen jälkeen sähköä kilpailukykyisesti tuottamaan.

Bioenergian osalta todetaan, että bioenergiaa pyritään edesauttamaan ja edistämään erityisillä tuilla. Tämä on mielestäni vastaus siihen vastalauseeseen, joka ed. Paloheimon taholta tuli tuulivoiman osalta. Hän vaati, että tuulivoiman suhteen pitäisi olla pakote sille, että tuulivoimasähkö ostettaisiin kalliimmalla hinnalla verkkoon. Tämä pakote mielestäni on mahdoton, eli olen sitä mieltä kuin valiokunta oli tässä asiassa ed. Paloheimoa lukuun ottamatta, että bioenergian ja tuulivoiman tuen täytyy tulla lähinnä investointituen muodossa. Sitä kautta on edesautettava — niitä kustannuksia alentamalla, mitkä siihen investointiin kohdistuvat — tuotannon tehokkuutta ja kilpailukykyä.

Laittoman tilanteen osalta mielestäni on todella niin, että jos olisi käynyt niin, että sähkömarkkinalakia ei eduskunta hyväksyisi, se aiheuttaisi aikamoisen ongelman sen takia, että todella valmistautuminen sähköyhtiöitten osalta on ollut hyvin perusteellista. Miten vedettäisiin takaisin niitä muutoksia, jotka ovat tapahtuneet? Se olisi aikamoinen ongelma. Sen takia tämän lain voimaantulo on mielestäni erittäin perusteltua ja tärkeää.

Vielä haluan palata siihen, millä tavalla sähkömarkkinalakia on valmisteltu. Sehän tuli ensimmäisen kerran 1993 keväällä luonnoksena kierrokselle, jonka se kävi läpi. Eli sähkölaitokset, sähköyhtiöt ja alan asiantuntijat saivat siihen tutustua, antaa siitä palautteensa, jonka pohjalta tätä lakia hiukan paranneltiin. Vuonna 1994 se pantiin keväällä uudelle kierrokselle ja samalla tavalla taas nämä asiantuntijatahot kävivät tämän lain läpi, tekivät siihen parannusesityksiä, jotka myös otettiin huomioon. Sen jälkeen mielestäni tuon perusteellisen valmistelun vuoksi tästä laista on tullut ihan kohtuullinen, toimiva, ja uskon, että se järjestää tämän maan sähkömarkkinat ihan hyvään kuntoon. Uskon myös, että tämän sähkömarkkinalain kautta me saamme todella myös uutta kapasiteettia kulutukseen ja se pitää myös huolta siitä, että sähkön hinta ei ainakaan tämän lain vuoksi tässä maassa nouse.

Ed. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ei oikein nyt kyllä tiedä, miten sanoisi. Arvostamallani ed. Koskella energianeuvoston puheenjohtajana ymmärtääkseni oli kyllä nyt kohtuullisen merkilliset perusteet lain hyväksymiselle. Toisin sanoen pitkäaikainen valmistelu on teidän mielestänne perustelu, jonka vuoksi laki pitää hyväksyä, ja toinen on se, että voimayhtiöt ovat menossa kohti laitonta tilaa ennakoidessaan lain valmistelua. On kohtuullisen merkittävä näkökulma kyllä.

Toinen ihmeellisyys liittyi ymmärtääkseni siihen, että korostitte sähkön laatua mökin mummon näkökulmasta. Teiltä unohtui se, että jouduimme valiokunnassa tekemään ponnen siitä, että hallitus antaa ensi tilassa esityksen sähkömarkkinalain täydentämisestä pakottavilla, kuluttajansuojelun kannalta keskeisillä vähimmäissäännöksillä. Tämä laki ei tuo kuluttajalle minkäänlaista turvaa, mikä on erittäin huono asia kuluttajan näkökulmalta katsottuna. Sen takia jouduttiin kirjoittamaan ponsi, että se mökin mummo saisi edes jonkinlaista sähköä eikä sähkön toimitusta katkaista. Laadusta ei vielä puhuttu mitään, minkälaatuista sähköä se mökin mummo mökkiin saa tai mahdollisesti joku muu kuluttaja.

Kolmas näkökulma, joka on mielestäni erittäin vaarallinen nimenomaan sähkön hinnan määrittelyssä, on se, että perustellaan sähkön hinnannousua sillä, että kansainvälinen taso on korkeammalla ja uusinvestoinnit eivät kannata tällä hetkellä sen takia, että meillä on sähkön hinta liian alhainen. Se on vaarallinen näkökulma kuluttajien kannalta ja nimenomaan esimerkiksi Oulu investoi tällä hetkellä puolen miljar-

din markan turvevoimalaan, joka on Euroopan suurin kooltaan, eikä mitään ongelmaa nykyhinnalla ole kuolettaa pääomainvestointeja.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Koski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan tähän viimeiseen väitteeseen, kun ed. Korhonen totesi, että Oulun osalta investointi voidaan maksaa. Totta kai, se on vastapainevoimaa ja se on edullisinta mahdollista sähkön tuotantoa. Jos meidän olisi tässä valtakunnassa mahdollista tuottaa kaikki sähkö vastapainevoimalla, meillä ei olisi mitään ongelmaa eli meillä olisi erittäin edullista sähköä. Mutta valitettavasti me emme sitä kaikkea pysty toimittamaan sillä tavalla, koska kuormaa tuolle lämmölle ei tarpeeksi löydy.

Mökin mummon osalta haluan todeta sen, että pistehintajärjestelmä lähtee nimenomaan siitä, että alueen sisällä hinta tasoitetaan ja myös laitapuolella asuvalla ihmisellä on edullista se energia, mitä hänelle tuotetaan. Myös sähkömarkkinaviranomaisen tehtävä on seurata hinnan kehitystä ja puuttua siihen, jos se karkaa käsistä. On tietysti ihan paikallaan, että tuli lausuma siitä, että kuluttajavirasto seuraa myös sähkön kuluttajan kannalta hinnankehitystä. Se on ihan paikallaan. Totta kai seurantaa täytyy olla myös sillä puolella.

Ed. Louekoski: Rouva puhemies! Pyydän anteeksi, että olen samassa asiassa täällä jo toisen kerran, mutta asia on niin poikkeuksellisen tärkeä, että muutamia näkäkohtia ei kahdessa minuutissa ehdi paikaltaan esitellä, ja sen takia kiipesin puhujakorokkeelle uudelleen.

Ed. Koski sanoi, että meillä on vastapainevoimakapasiteettia käyttämättä. Ei ole sellaista kapasiteettia juurikaan käyttämättä, ed. Koski, jota voitaisiin kuluttajan hyväksymällä hinnalla saada käyttöön ja jota tämä sähkömarkkinalaki toisi enemmän kuluttajille käyttöön sellaisella hinnalla, joka ei merkitsisi huomattavaa tariffikorotusta.

Ed. Koski sanoi toisessa puheenvuorossaan, että juuri vastapainevoima on edullisinta ja halpaa. Ei se ole, ed. Koski. Turvevoima, jätepuulla tehty voima — olkoon sähköstä tai lämmöstä kysymys — ja kivihiilellä tehty voima ei ole kaikkein halvinta. Sitä paitsi turpeen ja kivihiilen vaikutus ilmastoon on sellainen, että Suomi ei pysty, jos ja kun me lisäämme kapasiteettia tuotannossa, täyttämään Rion ilmastonsuojelusopimuksessa olevia velvoitteita, jotka me itse olemme täällä vastikään hyväksyneet. Se on fyysinen mahdottomuus. Me emme tule pysymään niissä tavoitteissa, joihin olemme sitoutuneet, emme millään. Se on aivan varma asia.

Mietinnössä, jonka vastalauseen olen allekirjoittanut, kun en ole voinut yhtyä kaikkeen, mitä tässä sanotaan, on yksi erinomaisen hyvä kohta. En tiedä, onko tämä ihan vakavasti tarkoitettu enemmistön puolelta, toivottavasti. Tässä nimittäin sanotaan, että valiokunta edellyttää, että Suomessa "hallitus" pyrkii Euroopan yhteisön sääntelyyn, joka turvaa sähkön saannin ja hinnoittelun samanlaisin verotuksellisin ja ympäristönsuojelullisin edellytyksin kaikissa yhteisön jäsenvaltioissa". Tämä on erinomainen kohta. Se nimittäin merkitsee radikaalia muutosta tähän saakka täällä ajettuun energia- ja haittaverotukseen. Meidän energiaveromme, haittaveromme, on rakenteeltaan ja vaikutuksiltaan suomalaista sähkön tuotantoa huomattavasti enemmän rankaiseva kuin yleiseurooppalainen verotus.

Eduskunta viisaudessaan lähetti talousvaliokunnan varapuheenjohtajan ed. Björkenheimin ja minut viikko sitten osallistumaan Euroopan unionin parlamentin talousvaliokunnan kokoukseen. Tuossa kokouksessa eräs saksalainen raportööri esitteli saksalaista energiaverotussuunnitelmaa. Verotussuunnitelma perustuu sellaiseen veroon, jolla vähennettäisiin kivihiilen käyttöä energian raaka-aineena Saksassa. Kivihiiliteollisuudessa siellä on työssä noin 400 000 ihmistä. Saksalaiset itse myöntävät, että kivihiilen liian runsas käyttö on eräs pääongelmia heikäläisessä energiapolitiikassa erityisesti hinnanmuodostuksen, kun se vaatii runsaasti tukiaisia, ja ilmastovaikutusten takia. Sen takia he ovat nyt kehittämässä järjestelmää, jossa kivihiiltä verotettaisiin voimakkaasti ja tämä vero niin sanotusti korvamerkittäisiin ja lyhentämättömänä osoitettaisiin ydinenergiatuotannon tarpeisiin, teknologian kehittämiseen ja sen energiamuodon käytön tehostamiseen, joka ei saastuta ja joka on halpa.

Meidän ei kannata sitä keskustelua tässä kovin pitkälle yrittääkään viedä. Se on eräs eurooppalainen ja ilmeisesti tulevaisuudessa aika ratkaiseva ajattelutapa. Nyt kun valiokuntamme enemmistö sanoo näin, mihin myös vastalauseen allekirjoittanut vähemmistö suureksi osaksi yhtyy, se merkitsee todella uutta ajattelua siihen nähden, mitä tämän hallituksen aikana olemme säätäneet ja puhuneet.

Sitten vielä mainitsen lyhyesti oman kantani sähköpörssin tarpeeseen Suomessa. Sähköpörssi toimii Norjassa, mutta se toimii olosuhteissa, joissa sähköä on vähintäänkin riittävästi tarjolla. Se tuotetaan siellä täysin vesivoimalla. Se on siis saasteetonta, sitä on riittävästi, ja pörssi toimii. Ed. Koski, voin vakuuttaa, että olisin mielelläni tällaisen toimivan, joustavan sähkömarkkinalain kannalla tilanteessa, jossa meillä Suomessa turvataan kohtuuhintainen ja riittävä sähkön tuotanto. Meidän ongelmamme on juuri siinä, että sähkömarkkinalaki säädetään tilanteessa, jossa energian tuotanto on niin sanotusti sekaisin. Tämä on pääargumentti, minkä takia pidän lain säätämistä tässä tilanteessa virheenä. Ensin riittävästi sähköä markkinoille niin, että sitä riittää pörssiin ja sitten tuotantokapasiteetti kilpailun kautta niin tehokkaaseen käyttöön kuin suinkin.

Voin lopuksi, rouva puhemies, todeta, että kun valiokunnassa kyselin ja muutkin jäsenet kyselivät asiantuntijoilta, kenelle saa lähettää laskun siitä, jos minun kuluttajahintani nousee kilpailulain johdosta, ei ilmoittautunut halukkaita. Kysyin sitä useammalta, niin kuin ed. Korhonenkin äskeisessä puheenvuorossaan. Ei ole sellaista osoitetta, mihin sen suuremman sähkölaskun saa lähettää. Itse se on maksettava. Merkit näyttävät siltä, että sellaiset kotitalouskuluttajat kuin ed. Korhonen ja minä — en tiedä, miten ed. Koski aikoo hoitaa tariffinsa ja sähkölaskunsa — maksamme tämän lain hyväksymisen jälkeen vuoden kuluttua huomattavasti kalliimmin kuin tähän saakka.

Vielä puheenvuoroni loppuun liitän ihmettelyni siitä, kuinka vähän tämä tuntuu kiinnostavan. Erittäin keskeinen energiapoliittinen asumiskustannuksia nostava laki on käsittelyssä, ja me täällä vain valiokunnan jäsenten kesken toista kierrosta käymme. (Ed. Laine: Eikä ole yhtään kokoomuslaista!)

Ed. K o s k i : Arvoisa puhemies! Ed. Louekoski kysyi myös minulta, maksanko hänen sähkölaskunsa, jos se nousee. En taatusti maksa, koska ed. Louekosken sähkölämmitys voi olla tulevaisuudessa kyllä ongelma tässä yhteiskunnassa laajemmastikin kuin hänen osaltaan.

Otan esille muutamia asioita, jotka tulivat esille ed. Louekosken toisessa puheenvuorossa.

Väite siitä, että vastapainevoima ei ole edullista, on väärä. Sehän on tässä valtakunnassa edullisinta mahdollista energian tuotantoa, jos ajatellaan, että pystymme hyödyntämään lämmön, joka vastapainevoimatuotannossa tulee ja samalla myös hyödyntämään sen sähkön, joka siinä tulee. Tämä on kiistaton tosiasia. En ole kyllä kuullut kenenkään energia-alan asiantuntijan kiistävän tätä väitettä. Siinä myös hytisee ydinvoima kannattavuuden osalta, eli vastapainevoima on todella sellaista voimaa, jota Suomessa pitäisi niin paljon rakentaa kuin vain suinkin mahdollista. Mutta yleensä ongelma tulee siitä, että vastapainevoiman lämmön käyttö on aika vaikeaa eli meillä ei ole kyllin suuria kaupunkialueita, jotka voisivat hyödyntää sen jätelämmön. Ei se oikeastaan jätelämpöä ole, vaan todella hyvää energiaa. Ed. Korhonen tietää kyllä oululaisena, että Oulun kassaan on kilahtanut aika monta penniä sen takia, että siellä on vastapainevoima hoidettu hyvin, ja siitä kyllä täytyy kiitos Oulun kaupungille antaa.

Näitä hankkeita olisi rannikolla useampia, mutta todella on vastauksia annettu näille hankkeille sillä tavalla, että Suomessa ei nyt sähkökapasiteettia tarvita. Viimeinen vastaus oli IVOlta, että joskus vuonna 1999 voisi olla mahdollista, että tällaisia hankkeita lähdettäisiin viemään eteenpäin, kun meillä alkaa olla kapasiteetissa tarvetta. Nämä löytyvät kyllä lausunnoista, joita on näkynyt viime aikoinakin lehdissä.

Sitten tämä kustannuspuoli: Valiokunta totesi, että Suomessa pitää pyrkiä siihen, että meillä ja esimerkiksi Euroopassa olisi samanlainen kustannustaso. Se on totta. Tähän täytyy pyrkiä, ja toivottavasti saksalaiset kehittävät omaa järjestelmäänsä ja EU myös siihen suuntaan, että se lähestyy suomalaista järjestelmää, jossa todella rokotetaan siitä, jos tuotanto aiheuttaa ympäristöpäästöjä.

Haluan vain muistuttaa siitä, että esimerkiksi saksalainen järjestelmä hiilen käytön osalta on kyllä aika tavalla poikkeavaa eli hiili saa valtavasti tukea. Sitä tuetaan kuljetuksen osalta. Sitä tuetaan työllisyysperustein, sosiaalisin perustein, ja tuen määrä kaikkiaan Saksassa on 30—40 miljardia vuositasolla, kun Suomessa poistunut alkutuotevähennys, joka kohdistui kotimaiseen energiaan, oli vuositasolla noin 130 miljoonaa. Eli jos me pyrimme tasapuolisuuteen, myös nämä piilotuet, mitä saksalaiset ja myös englantilaiset maksavat, täytyy noteerata, taikka sitten meidän täytyy pitää itse huoli siitä, että me tuemme omaa energiaamme samalla tavalla kuin muissa maissa, jotta voimme energian kilpailutilanteen säilyttää.

Keskustelin asiasta Euroopan unionin polttoainetoimiston päällikön Mr. Sierran kanssa, kun

hän oli Suomessa käymässä. Hän kertoi eurooppalaisista malleista ja totesi, että saksalaiset esimerkiksi myötäilevät aika joustavasti hiilen hinnan kehitystä maailmalla. Jos hinta muuttuu epäedulliseksi, heillä on parin päivän sisällä kyllä järjestelmä, jolla pidetään huoli siitä, että myös hiili pärjää muutoksen jälkeen kilpailussa.

Sähköpörssin osalta omassa puheenvuorossani peilasin lähinnä tulevaisuutta, joka voi olla hyvin kaukana. Totesin, että sähkömarkkinalain kautta tavallaan valmistaudumme tilanteeseen, että tällaiset pohjoismaiset yhteismarkkinat voivat tulla, jotka voivat myös yltää tulevaisuudessa laajemmalti Eurooppaan. Siellä saattaa siinä vaiheessa olla jonkunlainen sähköpörssi, jonka kautta sähköä tavallaan myydään, sillä tehdään kauppaa ja hinnoitellaan se myös sitä kautta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.02.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen